

Töredékek a nagycétényi hegyközség történelméből I.

A 2014-ben megjelent több szerzős kiadvány - amely a nagycétényi hegyközség 19. századi krónikáját dolgozta fel, kiegészítve további fejezetekkel – kiadása óta az esztergomi Főkáptalani Levéltárból újabb források váltak ismertté számunkra, amelyek bepillantást engednek a nagycétényi szőlősgazdák nem éppen eseménytelen mindennapjaiba.

Az egyik ilyen forrás szerint 1838 májusában nagy gazság történt a hegyen, mely miatt számos cétényi károsult tiltakozott. Történt ugyanis, hogy a nemespanni hadnagy kirendelte a zselléreket (Asztalos Jánost, Chrenkó Mihályt, Csernák Józsefet, Evetke Józsefet, Kosztolányi Józsefet, Szládecsek Jánost, Tomik Ignácot és Varró Ferencet) a közös községi határ megtisztítására. Mi okból határoztak így nem tudni, annyi bizonyos, hogy a nagycétényi szőlőhegyhez tartozó gátakat, fákat és egyéb növényzetet kivágták, nagy kárt okozva ezzel a szőlősgazdáknak (összesen 37 gazdát sorolnak fel: id. és ifj. Babcsány Ferenc, János és Terézia, Berkes Ferenc és István, Borbély Mihály, Böjtös József, Ficza János, Mihály és Miklós, Gunyis Pál, Gyalog Pál, id. és ifj. Hupka János és Péter, Ivanics Ferenc, Jócsik István és János, Kmetyo János és Mihály, Kósa Mihály, Lenkó György, Magyar András, Riby Ferenc, id. és ifj. Riby János, Selley Ferenc, Susztor István, Szomor Ferenc, Szóke József, Vajda János, József és Mihály, Varga András, János és József). A kár felmérésére a nyitrai és a berencsi elöljárókat kérték fel, akiknek a becslése szerint az elérte a 82 váltó forintot. A cétényiek hivatkoztak a hegyközség 23. és 24. artikulusára is, amely a vessző, illetve falopást büntette. Hogy végül ki fizette a cechet a fennmaradt iratokból már nem derült ki, annyi azonban bizonyos hogy a két falu közti jószomszédi viszony már csak emiatt sem lehetett felhőtlen.

Egy másik forrás szerint, amely az arra illetékes úriszék elé került, 1840-ben nemespanni Babós Lojzi otthon nem léteben sertése kiszabadult és elkóborolt a cétényi hegyre. A hízót annak rendje és módja szerint a szőlőpásztorok kilőttek és nagy lakomát csaptak. A károsult ugyan a hegyen rátalált a tulajdona nyomaira, de hiába kereste igazát és némi kárpótlást, a hegyközségtől nem kapott. A hízót egyébként 26 váltó forintra becsülték. A hegykönyv sajnos ezt az esetet sem tárgyalja, így egyelőre nem tudjuk hogy mi lett ezen disznóság további kimenetele.

N. czétényi major
Keletről.

"N. czétényi major keletről"

Beszédes Sándor 1886: A primási gazdatisztek albuma (Prímási Levéltár, Esztergom)

-mellékelt források-¹

-első irat kezdete-

Tekéntetes Uri Szék!

Méltóztatott Kegyes Pártoló Uraim!

Még az elenyészett 1840ki Evi Szent Mihály nap tájkor történt, hogy mind magam, 's mind pediglen Feleségem Mezei munkában foglalatoskodtunk mint az olyan szegény szerű emberek, a házamnál pediglen senkit sem volt hagynom amennyiben tsak én, és Feleségem vagyunk, melly idő folyta alatt, egy Lásbas Ólban lévő S. V. hizó sertésem már mi módon az Olból ki szabadult, mivel pediglen senki sem volt aki gondját viszelte volna, mind az olyan maga partyán indult Marha a Nagy Czétenyi szőlő Hegyre vetődött aholis a szőlő Pasztorok azonnal megis lötték, Felis takarétottak, 's mind közönségessen majd Fele Helységbeliek Vendégeskedett sertésem husából -. Mi Feleségemmel haza jövén a sertést minden felükeressük tudakoljuk, de senki nyomában nem tud igazétani Kesőbbben fel vetődöm történetből a N. Czétenyi szőlő Hegyre, és ott Feltanáltam hizómat, de már akkor husából majd mit sem kaptam, és e szerint az én sertésemet a N. Czétenyi szőlő Pásztorok Peregekkel edgyüt elilyték -. Eszerint meg betsültetem sertésemet az olyan emberek által akik előtt esméretes volt a sertés, 's tanálták betsű szerint Huszon hat az az 26. Vf holott Attyafiai közt meg irt 32. Vf vagy többetis, jártam azontul elegett már a Peregekhez, 's már az Helység Biráihoz, már pediglen a helybeli Tisztséghez sehol semmit sem kaptam -.

Mind ezeknél fogvá a Kintelenség a szükség arra birt, hogy bator vagyok a Tttes Nagy erdemű Uri Széket megkeresni alázatos Folyamodásom által Könyörögvén
alázatosan %

¹ Főképtalan Levéltár Esztergom, Tit. V, 41 No. 82.

-második oldal-

alázatosan az Igazságnak ki szolgáltatásáért,
hogy tetemes Kárómat szegény ember létemre ugyaz azok
által akik sertésemet tenkre tettik megfizettetni ki esz-
közölni alázatosan Könyörgöm Kegyes hatalmoknál fog-
vá méltóztassanak -. Aki Isten Ő Szent Felsígitül
Minden jótt kíváván maradok.

A Tekéntetes Uri Szék Kegyes Karjainak

Alázatos Szegény Szolgájok
Ns Babós Lojsi Ns
Panyi Lakós.

-negyedik oldal-

N: Czétény

Az
Ő Herczegsége Kegyes Esztergomi
Primás, és Érsek Nagy erdemü Te-
kéntetes Uri Szék Kegyes Karjai-
hoz alázatos Könyörgő Levele

a már bent megirt
Pann Helység Lakósák

-második irat kezdete-

I.

Méltóságos Uraság Kegyelmes Uraink!

Mi alól irattak N. Czétényi Primatiális Helység lakosi, és a Méltóságos Uraságnak örökös Jobbágyi alássan nyujtyuk panaszinkat, a Méltóságos Uraság Kegyes színe előtt ezek 'eránt: t. i.

'A mi Határunk egészen adó alá vagyon vetve, és abból a járandó Dézsma a Mlgos Uraságot illeti, a mi attúl el marad, élelmünket és más szükségünket abból pótoljuk: történt pedig [ddi] 23ae Mai, hogy 'a Nemes Panyi Helység Hadnagya ki parantsolta Panyi Zsellérekét hirünk 's tudtunk nélkül szöllő hegyünkbe ut sub |: az árok mellyel szöllő hegyünk körül van véve egészen a miénk, azon Zsellerek által ki vágatta, nem tsak az Árokba, de még az árkon bévülis álló Kissebb és nagyobb gyümölts és gyümölstelen álló és élő fákat, a mint a Berentsi és Csehi Bírák betse ut sub ||: bizonyétya. – Már Nálunk erdeink nem lévén igen nagy betse van a fának, mi azért Kár vallott és alább meg irt Jobbágyok, alássan folyamodunk a Mlgos Uraság Kegyességibe, méltóztatna Kegyessen el rendelni 'a mi Káraink vissza pótlását.

Kár vallottaknak neveik le írása.

No.		No.		No.	
1. Sélleÿ	Ferencz.	13. Ribÿ	Ferencz.	25. Babtsány	János.
2. Jótsik	Istvány	14. Varga	András.	26. Böjtös	Jóseff.
3. Ivanits	Ferencz.	15. Varga	János.	27. Kmettyó	János.
4. Gyalog	Pál.	16. Varga	Jóseff.	28. Kmettyó	Mihály.
5. Ribÿ	Ján ifju.	17. Jótsik	János	29. Ficza	Miklós.
6. Vajda	János	18. Susztor	Istvány.	30. do	Mihály.
7. Borbély	Mihály.	19. Szomor	Ferencz.	31. do	János.
8. Hupka	János.	20. Berkes	Istvány.	32. Hupka	Ján Ör.
9. Kósa	Mihály	21. Szöke	Jóseff.	33. do	Péter
10. Vajda	Mihály.	22. Lenkó	György	34. Gunyis	Pál.
11. Vajda	Jóseff.	23. Babtsány	Fer. Ör.	35. Babtsány	Terézia
12. Ribÿ	Ján Ör.	24. Babtsány	Fer ifiú.	36. Berkes	Ferencz.
				37. Magyar	András.

Alább irattak %

-második oldal-

Alúl meg irattak N. Czétényi Helység és Hegység Bírái meg ösmérjük és igaznak állétyuk mind azon bal történeteket, és 'a Panyiak által tett hatalmasságokat szöllő hegyünkön, mellyek bent ki vagynak téve, azon föllül, alássan jelentjük, hogy vagynak nekünk 'a szöllő hegyünkhöz tartozandó harmincz két Árticulussaink, hajdant a Mlgos Uraság meg erőséttésivel, és helybe hagyásával, melly Árticulusok szerint büntetődnek a Hegyen történt és történendő Károk, és így –

23dik Articulus így szöll – Ha valaki egy Kéve vesszöt lop, annak

büntetése fl. 1. a Kárvallotté, Hegységnek pedig 40 d
24dik Articulus így szól, - Ha valaki erősebb és szerszámnak való
fát lop, annak büntetése fl. 2. minden darabért, melly a Kár val-
lott gazdát illeti, Hegységnek pedig 40. d. Hatalmasságért pedig
duplán büntetődik.

Mind ezek után a midön mind ezek 'eránt hiteles bizonysgot ten-
nénk mély alázatossággal maradunk N. Czétént 7a Junii 1838.

Mlgos Uraságnak
Kegyelmes Urainknak

per me Franciscum Jótsik mpa
jur. Loci Notarium.

Örökös hív Jobbágyi
Hegy Bíró Meszáros Jós. (P)²
do Dudás László
Bíró Szomor Ferencz.
Tör. B. Kósa Mihály
Esküdt Borbély Fer.
Hupka János.
Szöke Jóseff.
Taczman Márton.
Kurtsa Ferencz.
Ravasz András.
Riby János.
Berkes Ferencz.

-negyedik oldal-

ad Nr Prot. 130.
cum % et :|:

I.

A.

Méltóságos Uraságnak Kegyel-
mes Urainknak alázatossan
nyújtandó.

bent meg irt N. Czétényi Kárvallot-
tak jelentése, és Bírának meg ösmé-
rése, és alázatos folyamodása :|:

² Az 1799-es keltezésű falupecsét

-harmadik irat kezdete-

I.

Mű alól meg irattak Nagy Czétényi Hegy Birák ki tudakoztuk Kik légyenek azon Panyi Zsellérek, a kik ddo 23ae Máí Hadnagyok által-Ki parantsoltattak szőlő hegyünkön tett fáknak ki vágására Kiknek Neveik ekképpen adódnak elől t. i.

No.

1. Kosztolányi Jóseff.
2. Asztalos János.
3. Tomik Ignác.
4. Evetke Jóseff.
5. Varró Ferencz.
6. Csernák Jóseff.
7. Chrenkó Mihály.
8. Szládecsek János.

alázatosan bé jelentik.

Hegy Bíró Mészáros [Jós...]
do Dudás László. (P)

per Franciscum Jótsik mpa
jur. Loci Notarium.

-második oldal-

Azon Panyi Zsellérek neveik kik
N. Czétényi Szőlő hegyre fát vágni ki küldettek.

∴

-negyedik irat kezdete-

I.

Mi alúl meg irattak Nemes Nyitra Vgyében két rendbéli ~~Helységek~~ úgy mint Berentsi, és Csehi Helységek hiteles Bírái ez irásunk által hiteles bizonytságot teszünk, hogy a Nagy-Czétényi Hegység és Helység meg kívánván minket azon nevezetes Kárnak meg betsülésire, melly Károkat a Panyi lakosok el követtek és okoztak a Czétényi szőlő hegyen, ~~melly Károkat~~ mi: Lelki ösméretink szerint ~~mi~~ um hites [Birákk] meg vizsgáltuk és megis betsültük 'e szerint t. i.

1o ~~Rész szerint~~ horogfáknak, ~~rész szerint~~ és gerendakknak rész szerint gyümöls, rész szerint gyümölcstelen élő fák, ki vágattattak, és Panra elis vitettek No 48. darab, általunk meg betsültetett darabja egy főrint harmincz Kraiczáral váltóban téssen fl. w. 72.

2o Azon Kévül ki vágattatott, és Panra elis vitetett No Két sze-

kér gally és ágak, betsültetett tiz wáltó forintokra.
És így öszvessen az egész meg általunk betsültetett Kárnak Sum-
mája 82. wáltó forintokra föl mégyen bizonyéttjuk. N.
Czétény 30a Mai 1838.

Berentsi Bíró	Lőrincz Jakab. +
Tör Bíró	Varga Ferencz mk
Esküdt	[Gulka] Ferencz. X

Csehi Bíró	Száraz Pál X
Tör Bíró	Polin Jóseff. X
Esküdt	Csámpay János. X

-második oldal-

Anno 1838. ddi 30ae May.

Horogfa és Gerendáknak való fa. No 48. darabja f. 1. x 30.
Két Szekerre való vékony fa. . . . f. 10.

Berentsi Hiteles Bírák

Bíró Lőrincz Jakab. X
Tör. B. Vargha Ferencz
Gulka Fer. X Mp

Csehi Hiteles Bírák

Bíró Száraz Pál. X
Tör. B. Polin Jos. X
Esküdt Csámpay Ján. X

Akkori költség fl. 14. x 39 –

-ötödik irat kezdete-

47.48. [ig] Controversis Cumuli
9 41-40-ig [kifizetés] által foglaltak
11 39-38 12 -
12 38. 37 13 -
15 37-36 14 - ez eránt utasítás adandó

A szöllő-gátból a fák kivágattattak [...] 1838ik Évi
majus 3án 's 5kén a' kár berentsi 's Csehi Bírák
által 82 f [betsültetven]

Miszáros József
Dudás László
Veres János
Gugh Janos
Szomor Ferentz
Kósa Mihály
Hupka János Czétényi Tanúk

-hatodik irat kezdete-

I.

Mi alól meg irattak Nemes Nyitra Vármegyében két rendbéli úgymint Berentsi, és Csehi Helységek hiteles Bírái, ez írásunk által hiteles bizonysgot teszünk, hogy a Nagy Czétényi Primateális Hegység és Helység Bírái meg kívánván bennünket, azon nevezetes Károknak meg betsüllésire, mellyeket Panyi lakossak el követtek és okoztak, a Czétényi szőlő hegyen; mi Lelki ösméreteink szerint, u. m. hiteles Bírák meg vizsgáltuk megis betsültük 'e következendő módon. t. i.

1o: Horogfáknak, Gerendáknak, résszerint gyümölts, résszerint gyümölstelen élő fák, ki vágattattak, és Panra elis vitettek u. m. 48. darabból állók, általunk meg betsültetett minden darab, egy forint Harmincz Kraiczárokra wáltóba, annak díjja tészen fl. 72.

2o Azon kévül ki vágattatott, és Panra el vitetett, Két szer gallyak és ágak, betsültetett Tíz wáltó forintokra; és így az egész általunk meg betsültetett Kárnak Summája 82. wáltó forintokra föl mégyen bizonyéttuk. N. Czétény 30a Mai 1838.

Berentsi Bíró	Lőrincz Jakab. +
do Tör. B.	Varga Ferencz m.k.
do Esküdt	Gulka Ferencz. X
Csehi Bíró	Száraz Pál X
do Tör B.	Polin Jóseff. X
Esküdt.	Csámpai János. X

-második oldal-

:||:

I.

Nagy Czétényi Szőlő hegyen Panyi lakosok által tett Károknak megbetsülése.

N. Czetényi szőlő
dél nyugatról.

"N. Czetényi szőlő dél nyugatról"

Beszédes Sándor 1886: A primási gazdatisztek albuma (Prímási Levéltár, Esztergom)